

BOGANMELDELSER

David Nelken (ed): *The Futures of Criminology*. Sage Publications, London, 1994, 250 s. Tittelen "The Futures of Criminology" sier ganske mye om innholdet i denne antologien. Det handler om de teoretiske muligheter som ligger i kriminologien som fag i fremtiden. Nelken og hans medsammenfornere ser flere åpne veier som utviklingen fremover kan ferdes etter med ulike farer og lokkelseser.

Kriminologien har blitt hengende etter utviklingen i andre fag hevder Nelken. Ambisjonene med antologien er å rette opp noe av dette, samt å hente inspirasjon og ideer utenfra. Mest fremtredende er redselen/akseptet av kriminologiens fragmentering og diskusjonene om postmodernismens betydning for fagets teori, noe som ikke alltid er like spennende.

Antologien som helhet må sies å være noe ujevn i kvalitet. Det er flinke folk Nelken har som bidragsytere. Størrelser som Stanley Cohen, Massimo Pavarini, Allison Young, Stuart Henry og Dario Melossi skulle borge for kvalitet. Allikevel finnes det noen "svarte hester", forfattere som ikke er så kjente som overrasker, mens noen av de "tyngre" ikke innfrir forventningene.

De mest positive overraskelsene i "The Futures of Criminology" er etter min mening Pavarinis "Is Criminology Worth Saving?", Wayne Morrisons "Criminology, Modernity and the "Truth" of the Human Condition: Reflections of the Melancholy of Postmodernism" og Malcolm Feeley and Jonathan Simon "Actuarial Justice: the Emerging New Criminal Law". Forfatterne av de to sistnevnte bidrag er ukjente for meg og var derfor ekstra spennende. Disse artiklene er i seg selv god nok grunn til å anskaffe seg "The Futures of Criminology".

Pavarinis spørsmål om kriminologien er verdt å redde synes å reflektere en stemning som råder innen store deler av fagmiljøene i øyeblikket. Faget lider av en kraftig identitetskrise.

Pavarini har satt seg som mål å si noe om hvordan kriminologien vil se ut i fremtiden når vi nå går inn i et nytt årtusen. Han tar utgangspunkt i fagets "funn" og metoder og velger ut de ting han mener er verdt å ta med seg fremover. At faget er forholdsvis nytt og lett oppfatter han ikke som noe udelt negativt. Fagets tverrvitenskapelige status og dets "letthet" burde gjøre det bedre enn flere andre til å tilpasse seg nye omstendigheter og mobilitet.

De fleste begynner vel å gå trøtt av den evinnelige debatten om postmodernismen. Mot denne bakgrunn representerer Wayne Morrisons bidrag "Reflections on the Melancholy of Postmodernism" et leseverdig unntak.

Morrison tar utgangspunkt i at kriminologien preges av en følelse av oppgithet eller melankoli. Denne følelse bunner i det generelle "sammenbrudd i tiltro til moderniteten". Samt at den teoretiske legitimering av kriminologien i forhold til andre samfunnsfag står på spill.

Morrisons bidrag er spennende fordi han evner å trekke vekslers fra idéhistorien som kan belyse de dilemmaer som plager dagens kriminologi. Især er sammenligningene med Humes og kriminologenes søken etter et sikkert utgangspunkt for vitenskapen tankevekkende.

Et spørsmål som plager anmelderen er om Morrison har brukt Hume på en troverdig måte. Hume blir trukket inn som et eksempel på at empirismen i sin ytterste konsekvens må bygge på subjektive erkjennelser.

Klassikerne innen strafferetten med Beccaria som eksempel sies også å bygge på metafysiske forestillinger om samfunnet. At rasjonelle tenkere har bygget store deler av sin filosofi på det metafysiske begrepet samfunnskontrakten er i og for seg et funn, men de konsekvenser Morrison mener en kan trekke for kriminologien av dette er uklart.

Et annet problem er det evinnelige "keiserens nye klær" syndromet. Jeg kan ikke se at Morrisons løsninger på kriminologiens krise bringer stort nytt. En går lett lei av de postmoderne begrepene når de kun ser ut som fattigere substitutter for tradisjonelle sosiologiske begreper. Når eksempelvis Baudrillard skriver om det hyperreelle, demaskering, dekonstruksjon eller "å lese" benyttes dette på en måte og i en sammenheng som vanligvis gir leseren noe nytt, ofte en aha opplevelse. Når Morrison benytter de samme begreper er det ikke postmodernistisk sosiologi, men isteden en form for hyperrasjonisme. Vi får inntrykk av at alt kan demaskeres og dekonstrueres slik at vi kan tre bak det kaotiske inntrykk det (post)moderne samfunn gir. Dette har lite felles med Baudrillards spill med virkelighetene.

Det Morrison sier når vi skreller vekk det språklige er at det postmoderne samfunn lider av en rekke problemer, men at det i liten grad hjelper å benytte de gode "gamle" analyse-redskapene fordi de er en del av problemet.

Malcolm Feeley og Jonathan Simons bidrag "Actuarial Justice: the Emerging New Criminal Law" er etter anmelderens mening svært tankevekkende. Feeley og Simons setter søkelyset på en utvikling innen straffesystemet flere andre forfattere har påpekt, eksempelvis Christies i "Crime Control as Industry" og Mathiesen i "Kan fengsel forsvares?". Det er utviklingen i retning av en administrativ penologi.

Innen den administrative tenkning er hedersordet "managing danger". Avvik finnes. Målet er å utvikle teknikker for å sortere, klassifisere og administrere grupper fordelt etter deres antatte grad av farlighet. Det er ikke lenger et spørsmål om intervensjoner i folks liv for å forandre dem, gjøre dem ansvarlige eller å straffe dem, men for å holde dem under kontroll.

Artikkelen er informativ og gir en rekke eksempler på ulike former for "actuarial justice" innen forskjellige felter (fra fengsel til profilering av narkosmuglere). Blant annet påpeker de at utesningen av ulike reguleringstiltak er en trussel mot rettssikkerheten. Det synes som spørsmålet om den enkeltes rettssikkerhet ikke blir seriøst behandlet når det er snakk om å sette grenser og regulere atferden til visse kategorier eller grupper av befolkningen ute i samfunnet som når de trekkes inn for en domstol.

Det synes klart at tekniske metoder for å regulere typer av uønskede hendinger, som trafikkulykker, lett kan benyttes til å regulere annen menneskelig aktivitet. På denne måten kan vi lett få et Foucaultsk samfunn hvor "normalitetens dommere" finnes på ethvert gatehjørne.

Flere har behandlet denne utviklingen tidligere. Det som gjør Feeley og Simons artikkel leseverdig er at den behandler fenomenet fra uventede sider og med mange gode eksempler. Særlig avslutningen hvor de trekker paralleller mellom den palestinske intifada og kontrollen av problematiske grupper i Los Angeles gir vyer. "Preventive detention" har blitt brukt av både Israelske og Amerikanske myndigheter i krigen mot de problematiske grupper. Begge har i stor grad benyttet seg av profiler og tilhørighet for å predikere farlighet samt "sweeps" og "checkpoints" for å kontrollere hele befolkningsgrupper.

Bildet Feeley og Simons gir er dystert. Denne formen for kontroll og regulering er kommet for å bli. Det er et svar på de store spenninger som finnes i de fleste moderne vestlige samfunn mellom marginaliserte grupper og de på innsiden. Feeley og Simons avslutter med et varsku som må tas alvorlig. De former for regulering og kontroll vi i dag ser vokse opp kan i morgen bli "usynlige" for oss. For lett venner vi oss til og aksepterer tingenes tilstand – de blir det normale.

Paul Larsson

Michael S. Moore: Act and Crime. The Philosophy of Action and its Implications for Criminal Law. Clarendon Press. Oxford 1993. xiii + 413 s.

Michael Moore er en amerikansk professor i "rett og filosofi", som har sysslet med bl. a. rettens forhold til psykiatri (Law and Psychiatry: Rethinking the Relationship, 1984), og allmennare rettsteoretiske spørsmål (t. ex. lagtolkningens teori) såsom spørsmål betræffende den teoretiske strukturen av det straffrættslige ansvaret.

Hans ambisjoner i den hær boken er klare. Han vill återge filosofin den mark som gått förlorad, då vardagsspråksfilosofin i den straffrættslige forskningen ledde till skepsis betræffande möjligheterna att över huvud taget dra någon nytta av filosofiska analyser i denna typ av forskning.

Moore vill visa att det lönar sig att gå i handlingsfilosofins riktning, då det gäller att klarlägga t. ex. vad som menas, när det i straffrätten ställs ett krav på en handling för ansvaret. Ordinary language -filosofin (t. ex. Hart) hade stannat på ytan, Moore vill gå djupare. Denna typ av filosofi var inte intresserad av systematisering av betingelser för det straffrættslige ansvaret, dess metafysik räckte inte till detta. Moore vill dyka ner under ytan och bygga upp en sådan metafysik, som avtäckar en uniform struktur bakom vardagsspråkets oenhetliga yttranden.

Moore är klart en konstruktivist, som inte alls accepterar tanken att strukturer av straffrættslige ansvaret skulle vara hopplöst indeterminanta och öppna för olika tolkningar. Uttryckligen kritiserar han Mark Kelmans idéer betræffande perspektivvalets godtycklighet, när man väljer mellan olika ramar för handlingar.

Moore påstår att mänskliga handlingar i straffrätten alltid bara är kroppsrörelser, som är orsakade av volitioner. Såväl straffrätten som moralen grundar sig på denna samma struktur som kan ges av handlingsfilosofiska analyser. Jag antar att boken fungerar som ett förarbete för en kommande bok, som sannolikt kommer att anknyta sig till den retributiva straffrættsteoretiska traditionen. Enligt förordets uppgifter kommer boken att heta "Placing Blame: A Theory of The Criminal Law". Idéen är att volitativt förorsakade kroppsrörelser i vissa fall "betyder" att man har bestämt sig för det onda, för det moraliskt orätta, och att man därför har förtjänat straffet. Den retributiva uppfattningen om straffen ger det normativa grundlaget för kravet på en handling. Kravet förbigås i en del fall där det finns grund för ansvar för en underlåten gärning.

Moore är alltså en "metafysiker", som tror sig ha löst de frågor som många nuförtiden icke anser för lösbara. Det kan nämnas att man t. ex. i den nutida straffrættsvetenskapen diskuterar frågor om det straffrættslige ansvaret egentligen som normativa frågor, och de traditionella motsättningarna mellan olika handlingsteorier har åtminstone till en del

blivit glömda eller hamnat i bakgrunden. Walter Kargls "Handlung und Ordnung", 1991, kunde dock nämnas som exempel på en nyare stil i Tyskland; också han vill bygga upp en ny ontologi.

Moore försöker alltså bevisa att det traditionella kravet (i common law -rätten) på en handling var riktigt och välgrundat, och att handlingar är någonting som existerar, som finns där. Han anser att t. ex. Antony Duff har gått för långt i sin metafysiska skepticism beträffande handlingarnas existens. Moore kritiserar också George P. Fletchers välkända formuleringar, när denne – som också Ronald Dworkin senast i "Law's Empire" – betonar de interpretativa momenten i tolkningen av olika handlingar.

Moore räddar handlingsbegreppet från den hotande obestämdheten och kontakten till de hermeneutiska "*Geisteswissenschaften*" genom att reducera begreppet till ett minimum, en universal form: en handling är en viljebaserad basishandling (basic act). Han anknyter till den delen av modern handlingsfilosofi som bygger på en rehabilitering av John Lockes idéer om volitionernas relation till den yttre världen. Moore anser att hela den "svaga linjen" i handlingsfilosofin, som har lokaliserat handlingen på en annan nivå av verkligheten än kroppsrörelser, har gått fel. Det finns inget begreppsligt sammanhang mellan intentioner och handlingsresultat heller, också det berömda "logical connection argument" var alltså ett misstag.

Moore anser att Gilbert Ryles skepticism gentemot olika viljeakters existens – tanken om "ghosts in the machine" – som via Harts straffrättsfilosofi har kommit att dominera rättsliga diskussioner i dessa frågor, går för långt. Moores egen position är att han försvarar en funktionalistisk teori om volitionernas roll. Volitionerna fungerar så att de förorsaker olika basishandlingar. Vad man enligt honom behöver i handlingsfilosofin och också i straffrätten, är inte begreppsliga analyser, utan en fungerande teori om vad en handling är. Och han tror att det är möjligt att konstruera en sådan teori.

Den första delen av boken, som också är den mest omfattande delen, handlar om basishandlingar och generellt handlingsteoretiska frågor. I andra delen behandlas sedan komplexa handlingsdeskriptioner och den därmed sammanhängande actus reus -problematiken. Actus reus -betingelsen, som alltid krävs för straffrättsligt ansvar, får sin justification av legalitetsprincipen. Också komplexa handlingar baserar sig dock alltså på basishandlingar. I den andra delen behandlas mycket intressanta frågor kring komplexa handlingars "tid och rum". Här godkänns dock inte extremt teoretiska lösningar, som så kallade fine-grained-teoretiker (Goldman, Kim, etc.) har förespråkat, utan Moore är närmare coarse-grained-teoretikerna (Davidson, Anscombe, etc.). Den tredje delen igen har med handlingarnas identifikation att göra.

Kanske det mest intressanta i denna bok är, att när en "riktig filosofi" på allvar försöker bygga upp ett handlingsteoretiskt grundlag för det straffrättsliga ansvaret, kan vi rätt konkret notera, hur mycket det redan har skrivits om detta tema, samt hur skilda utgångspunkter olika deltagare i kursen har haft. Mycket spännande är naturligtvis också den möjligheten att man verkligen kunde nå en tillfredsställande teori. Moores teoretisering är en motkraft till sådana postmoderna försök, som utgår från att teoretiska frågor aldrig kan lösas definitivt, och att allt grundar sig på motsatser och paradoxer.

När man vill gå i filosofins och handlingsteorins riktning öppnas många möjligheter. En annan sak är att en sådan individualpsykologisk teoretisering också kunde ses som ett steg

tillbaka i traditionen. Handlingsteorin och moralfilosofin tas i bruk utan några tankar om deras förhållande till samhällsteorin. Man kunde likväl säga att just den nutida metodologiska normativismen i straffrättsvetenskapen har möjliggjort vissa sociologiska eller samhällsteoretiska betoningar, som inte går bra ihop med Moores metodologi. Också om man tänkar på frågor kring det straffrättsliga ansvaret för organisationer, kan det vara svårt att med en rent individualistisk metodologi få grepp om dessa fenomen.

Jag tror att man egentligen borde se den kommande boken först, innan man gör någon generell bedömning av Moores strävanden. I sin nya bok torde han presentera hela den bild, sin moralfilosofi och sitt kriminalpolitiska tänkande, där handlingsanalyserna antagligen bara behövs för att först nå en ontologisk grundstruktur. För oss skandinaver är det inte lika naturligt som det är i den amerikanska traditionen att se straffrättsligt ansvar och moraliskt ansvar höra så nära ihop. Därför borde man egentligen analysera och betrakta hela just desert-tankeinriktningen. Men detta kan inte ske här och nu.

Kimmo Nuotio

Helsingfors Universitet

Suspicion & Silence, The Right to Silence in Criminal Investigations, edited by David Morgan and Geoffrey Stephensen. Blackstone Press Limited, 1994, ISBN 1 85 431 380 0, 155 sider.

Bogen innehåller utöver en introduktion 9 artiklar direkt om eller med särskilt tillknytning till emnet. Bortsett från en af artiklarna er der tale om indlæg på en konference ved Kent Universitet i anledning af regeringens lovforslag fra december 1993 om ændring af straffeprocessen. Formålet med lovforslaget var, som bogens titel antyder, at ophæve den sigtedes "ret" til at nægte at udtale sig under efterforskningen. I flere af indlæggene redegøres for de senere års diskussioner om dette emne. Problemet er ikke, om der skal åbnes mulighed for, at politiet kan bruge egentlige tvangsmidler for at tvinge en sigtet til at besvare spørgsmål. Forslaget vedrører alene spørgsmålet om, hvorvidt retten kan tillægge sigtedes nægtelse af at udtale sig til politiet en bevismæssig betydning til skade for ham. Hvis sigtede i retten fremkommer med en forklaring på sin uskyld, som han har nægtet at fortælle politiet, er dommeren før dette forslags vedtagelse afskåret fra at tillægge det betydning, at tiltalte måske har nægtet at give politiet de relevante oplysninger, så der var en chance for at efterforske, om de er holdbare. Dette er, hvad der forstås ved sigtedes 'Right to Silence'. Denne "ret" medfører, at dommeren også er afskåret fra at belære juryen om, at tavsheden kan tillægges bevismæssig betydning. Dog gælder denne ret ikke den situation, hvor tiltalte under domsforhandlingen fremkommer med et alibi, som han ikke har villet fortælle om under efterforskningen. I denne situation er det tilladt at tillægge sigtedes tavshed bevismæssig betydning i retning af at afsvække alibiets troværdighed.

Behandlingen af spørgsmålet om 'Right to Silence' er i så høj grad bundet til den engelske processuelle normering af bevisførelse og bevisbedømmelse og har derfor næppe større interesse i Skandinavien. De fleste af artiklerne indeholder imidlertid oplysninger og bedømmelser af politiets afhøringer, som kan være af betydelig interesse her. Netop som led i den udførlige regulering findes i The Police and Criminal Evidence Act fra 1984 regler om, at afhøringer på politistationerne skal optages på bånd. Nogle afhøringer er endog

optaget på video. Disse forhold muliggjør en ganske anden undersøgelse af feilkilder ved politiefterforskning, end vi kender her. Med utgangspunkt i dette kildemateriale hævder John Baldwin i artiklen: *Police Interrogation: What Are the Rules of the Game?*, at mange af afhøringene har særdeles begrenset verdi, og at afhøringene ofte foretages uten større planlægning eller forberedelse i det lønlige håb, at det vil lykkes å få sigtede til å tilstå. Netop dette, at afhøringene oftest har det formål å bekrefte sigtelsen i stedet for å belyse alle sagens bevisproblemer åpent, kritiseres som det egentlige problem. Samme tema er genstand for indgående behandling også i Zuckermans indlæg: *Bias and Suggestibility: Is There an Alternative to the Right to Silence?* s. 117 ff., der påpeger, at problemet ikke blot er et produkt af en særlig politikultur, men f. eks. også kendes i forskerverdenen, hvor aktørerne uanset deres ædle forsøg på objektivitet ofte ubevidst bliver styret af deres egne teser. Zuckermans opfattelse er derfor, at problemet kun kan løses ved, at en anden, der ser saken fra en annen vinkel, inddrages under efterforskningen, hvorfor han anbefaler, at man styrker forsvarrets stilling på dette stadium. Dette bør nok sammenholdes med rede-gørelsen s. 173, hvor Baldwin på grundlag af studier af videoptagne afhøringer hævder, at forsvarerne generelt er meget passive og i meget begrenset omfang synes å støtte den sigtede. Lignende synspunkter anføres af Roger Evans i artiklen om afhøring af unge, hvor den voksne "bisidder" ofte ikke er advokat. Det hævdes, at den unge sigtede i en betydelig del af tilfældene blev noteret for en tilståelse, uden at der reelt forelå en sådan. Antallet i det undersøgte materiale skulle på landsplan svare til 20.000 tilfælde årligt.

Forholdet til Den europæiske Menneskerettighedskonvention nævnes kort af Michael Zander s. 153 ff., hvor det opplyses, at kommissionen har henvist en sag om afskaffelsen af 'right to silence' i Nordirland for domstolen, hvis afgørelse neppe endnu foreligger.

Som det gerne skulle fremgå af ovenstående, indeholder bogen referater af mange værdifulde undersøgelser af farerne ved politiefterforskning. Netop de særlige formelle regler har muliggjort undersøgelser, der kan give skandinaver opplysninger, som det ikke vil være muligt å oppnå her, men som i meget vidt omfang også er relevante for os.

Gorm Toftegaard Nielsen
Aarhus Universitet

Philip A. Thomas & Martin Moerings (Ed.): AIDS in Prison. Socio-legal studies. Published by Dartmouth, Aldershot, England 1994. ISBN 1-85521-297-8. 148 s.

Boken er en oppsummering fra 11 vestlige land om hvordan spredningen av aids og hiv har innvirket på de enkelte lands fengselspolitikk.

De enkelte bidragsyterne legger fram hvilke teorier som ligger bak aids- og hiv-forebyggende arbeid i fengslene, og hvilke konkrete utslag dette gir for det enkelte lands fangebefolkning. *AIDS in Prison* er en unik samling av komparative data, og anbefales for folk som arbeider innenfor feltet, men også for de som er opptatt av tilstandene i vestlige fengsler.

Holland fremstår som det gode eksempel på at det er mange ting som kan gjøres for å forebygge hiv-smitte i fengslene. Her arbeides det også med tiltak for å lette fengselshverdagen for hiv-smittede. Et eksempel på det er avrusning i fengselet gjennom tilbud om nedtrapping på metadon.

I grell kontrast til Holland står politikken i Belgia, England og Wales. Å lese om fengselsforholdene i disse landene er som et gufs fra middelalderen. England og Wales stiller i en særklasse ettersom menn fortsatt fengsles for å utøve homofil seksualitet. Dette innebærer at 10 % av den mannlige fengselspopulasjon til en hver tid er homofile (s. 48). Kondomer i fengslene er ikke tilgjengelige, fengselsmyndighetene ser det ikke som noe problem.

Kriminologen Lill Scherdin har som det eneste skandinaviske bidraget, skrevet om forholdene i norske fengsler. Hun viser hvordan norske myndigheter, her representert gjennom justisdepartementet og helse- og sosialdepartementet, har hatt en god forståelse for forebyggende arbeid i de norske fengslene. Men det er som oftest langt mellom vedtak på departementsnivå og hverdagen i fengslene. Programmer som skal gjennomføres for sikrere adferd, slik som tilgjengelige kondomer og tilgjengelig klorin, smuldres bort eller treneres i enkelte fengsler, mens andre fengsler er svært fremskredne på området. Et eget helseteam har drevet med oppsøkende arbeid i fengslene, noe som er oppsummert som positivt både av fanger og ansatte.

Det er nok forskjellig i hvilken grad de enkelte landene har hatt en debatt om hiv/aidsforebygging på et mer prinsipielt etisk grunnlag. Jeg savner en debatt i forbindelse med at flere land nå legger seg på faste minimumsstraffer. For hvordan bør man tenke straffelengde i forhold til mennesker som alt har fått en dødsdom? Bør vi se på redusering av straff i forhold til livslengde og livskvalitet hos hivsmittede eller aidsyke fanger?

Evy Frantzen

Institutt for kriminologi, Oslo

Reza Banakar: Rättens dilemma – om konflikthantering i ett mångkulturellt samhälle.
Lund 1994.

Banakar's afhandling, rättens dilemma tager fat om 2 centrale problemstillinger, som er indbyrdes relaterede. *For det første* forekomsten af kulturelle konflikter i et multi-etnisk samfund og *der næst* om rettens evne til at håndtere eller løse disse konflikter.

Banakar begrundes sit valg af emne med det væld af konflikter med etnisk islæt, som dagligt omtales i svenske massemedier (og som iflg. Banakar i vidt omfang afspejler den aktuelle virkelighed) samt med det forhold, at retten betragtes som samfundets konflikt-løsende maskineri par excellence. Dette betyder bl. a., at man gennem lovgivning forventer at få bugt med de pågældende konflikter, når disse behandles ved domstolene. Banakar's spørgsmål bliver herefter, om retten kan leve op til disse forventninger.

Afhandlingen er bygget op i 4 dele med en foregående indledning, hvori den tværvidenskabelige tilgang præciseres. Metoden angives forankret i hhv. retssociologi og etnicitet, som hver især udgør tværvidenskabelige discipliner. Forsøget med at undersøge samme problem fra forskellige synsvinkler begrundes med ønsket om at nå frem til en ny og bredere forståelse, end en enkelt disciplin kunne formidle. Den teoretiske variation, som her ved fremkommer i afhandlingen, beskrives endog som en del af budskabet, idet sammenhængen mellem ret og etnicitet kræver et så bredt perspektiv, at dette ikke kan skabes ved hjælp af en enkelt teori eller forskningsdisciplin. Heri har Banakar utvivlsomt ret, omend

hans valg – som fremhævet af ham selv – kan medføre en vis ”bristende teoretisk kontinuitet” i selve argumentationen (s. 13).

Sit empiriske materiale henter Banakar fortrinsvis fra sagsregistret hos Ombudsmanden mot etnisk diskriminering (DO).

Som afhandlingens værdimæssige udgangspunkt anlægger Banakar et såkaldt pluralistisk perspektiv, ifølge hvilket alle diskussioner søges holdt i en vis afstand fra forskellige kulturelle værdisystemer.

Afhandlingens del I (kapitlerne 2 og 3) med titlen *Mångkulturalism, makt och ideologi*, indeholder i kapitel 2 (*Kulturkonflikter i det mångkulturelle samhället*) en lidet flatterende beskrivelse af Sveriges indvandrerpolitik og udlændingelovgivning. På baggrund af en historisk gennemgang fra begyndelsen af 1800-tallet til den sidste udlændingelov fra 1989 konkluderer Banakar, at flygtninge- og indvandrerpolitikken har været stærkt styret af det svenske arbejdsmarked og delvist af udenrigspolitiske overvejelser. Statsmagten har derfor i udformningen af politikken sjældent taget hensyn til de effekter, indvandringen havde på de etnokulturelle forhold, og banede derved vejen for et etnisk segregeret land, hvor majoriteten fortrinsvis ser indvandrergrupper i termer af øget konkurrence på arbejdsmarkedet. Når behovet for arbejdskraft aftager, øges modsætningerne derfor. Banakar koncentrerer sig herefter om de konflikter, som opstår på grund af knappe ressourcer (interesseskonflikter) og forskelle i opfattelsen af, hvorledes samfundet bør udformes (værdikonflikter).

I kapitel 3, *Det offentliga samtalet om etnokulturelle frågor*, fokuseres på, hvorledes etnokulturelle konflikter reproduceres og legitimeres i den almene opinion. Ved at undersøge ordets magt og/eller magtens udnyttelse af sproget beskriver kapitlet den ikke-formelle regulering af indvandrernes betydning inden for det svenske samfunds magtstruktur.

I slutningen af del I præsenteres en mere teoretisk diskussion af de socialpsykologiske mekanismer, der ligger bag racisme og fremmedhad, samt hvorledes disse forhold diskuteres offentligt.

Del II med titlen *Etnisk diskriminering och racism i lagens ögon* udgør et forsøg på at koncentrere og afgrænse emnet til rettens muligheder og begrænsninger med hensyn til håndtering af etnokulturelle tvister, i særdeleshed i forbindelse med arbejdslivet. Der stilles spørgsmål om rettens muligheder for at sikre rettigheder, f. eks. med hensyn til erhvervsfrekvens, indkomst, arbejdsmiljø etc. Banakar konkluderer ikke overraskende, at retten har en begrænset forebyggende effekt, og i øvrigt ikke er det bedste instrument til at skabe sådanne rettigheder, som snarere skal skabes gennem informelle spontane sociokulturelle processer, som kun kan opstå uden for retssystemet, hvorved de får en kulturel forankring blandt befolkningen.

I kapitel 5, *Rättslig diskurs om etnokulturelle frågor* undersøges, hvorledes det offentlige reagerer imod racisme, dels i form af domstolenes reaktion over for forseelser med racistisk islæt, dels retssystemets muligheder for at gribe ind i etnokulturelle konflikter, eksempelvis ved at forbyde racistiske organisationer eller andre grupperinger med et udtalt ikke-demokratisk indhold. Det fremhæves, at hensynet til yttrings- og meningsfrihed medfører, at retten hverken kan eller bør gribe ind i disse konflikter på mikroniveau, og at der er international enighed om, at organiseret racisme under alle omstændigheder skal bekæmpes med alle demokratisk mulige midler.

Del III, *Konflikthantering*, indeholder afhandlingens empiriske undersøgelse. I kapitel 6,

Ombudsmannsinstituttet, foretages en preliminær beskrivelse af Ombudsmannsinstituttet mot etnisk diskriminering og dets retslige stilling og samfundsmæssige betydning som optakt til den mere teoretiske og empiriske analyse, der finder sted i kapitel 7. I dette kapitel, med titlen *Rätt, samhälle och konflikt* er Banakars udgangspunkt, at der ikke findes en almen teori, der er udviklet med hensyn til at undersøge håndtering af konflikter i det moderne samfund. Han søger derfor en sådan teori, som kan anvendes til empirisk at studere sammenhængen mellem konflikter, etnokulturelle forhold og retten, og tager til dette formål udgangspunkt i rettsociologien. Han spørger, om en sådan teori bedst findes ved at koncentrere sig om retsreglerne og deres anvendelse eller om de konflikter, der til at begynde med fremkaldte de pågældende retsregler.

Kapitel 8, *Metod, materiel och analys*, består af to dele, hhv. en redegørelse for den metodologiske tilgang, som er anvendt ved indsamling af det empiriske materiale, og en analyse af dette materiale.

Afhandlingens del IV, *Avsluttande diskussioner*, indeholder i kapitel 9, *Rättens dilemma i et mångkulturelt samhälle*, en rettsociologisk og retsteoretisk diskussion vedrørende problematikken om håndtering af konflikter i et flerkulturelt samfund. Eftersom rettsociologien almindeligvis anvender et udefra-perspektiv, som belyser sammenhængen mellem retten og andre samfundsmæssige faktorer og ifølge forfatteren ofte overser, hvorledes rettens interne opbygning påvirker og sætter rammerne for disse relationer, plæderer Banakar for et ”integrerende paradigme”, som omfatter både et udefra- og et indefra-perspektiv.

Afhandlingen efterlader mange åbne spørgsmål. Dette kan dog være en konsekvens af den metodologi, som er valgt, og som her accepteres som en given præmis. Af pladshensyn skal her koncentrerer om et enkelt punkt: I et forsøg på at komplementere Auberts sondring mellem interesse- og værdikonflikter introducerer Banakar et begreb, som han kalder *Diffuse konflikter*, som skulle samle de konflikter op, der hverken lader sig rubricere som interesse- eller værdikonflikter, og som skulle omfatte en type konflikter, hvortil parterne ikke kender anledningen, og som skulle være påtvunget dem af strukturelle faktorer som produkter af systemets kolonialisering af livsverdenen (s. 225 ff + 246 f). En stor del af de etnokulturelle konflikter henregnes til diffuse konflikter. Som et karakteristikum, der særligt skulle gælde retssystemets behandling af diffuse konflikter, skulle ifølge Banakar psykologiske faktorer, som er nødvendige for at bearbejde konflikten, fortabes. Banakar har utvivlsomt ret med hensyn til konsekvenserne af omdefinering. Men han tager efter min opfattelse fejl, dersom han mener at kunne begrænse problemet til (fortrinsvis) at vedrøre etnokulturelle konflikter. Vanskelighederne består ved ethvert kultursammenstød, som lige så vel kan være sammenstød mellem køn, klasser, arbejdskulturer etc., og som netop er essensen af rettens uformåen og dennes (manglende) evne til at udligne eksisterende magtkonstellationer i samfundet. Som sådan har problematikken været genstand for utallige rettsociologiske fremstillinger gennem tiden. Af samme grund bliver hans nye begreb, diffuse konflikter, særdeles upræcist og bidrager næppe til yderligere afklaring.

Banakars afhandling er velkommen, mest fordi den bidrager til at synliggøre konflikterne på det etnokulturelle område og værtsbefolkningens medansvar herfor. Samtidig hermed bringer den til debat, hvorledes disse konflikter bedst kan behandles.

Systematikken i afhandlingen er uklar og ujævn. Det er hverken læsevenligt eller hensigtsmæssigt at anbringe problemformuleringen på side 75, metodiske refleksioner på side 91 og redegørelser for begrebsklarheder inden for emnet på side 96 uden forinden at have klargjort for læserne, hvilke begrebsdefinitioner forfatteren selv benytter sig af.

Men emnet er vigtigt og bogen derfor anbefalelsesværdig, fordi den bringer opmærksomhed til et emne, som bliver stadig mere påtrængende: i hvilket omfang retten fortsat fungerer som konfliktløsningsforum par excellence, eller retten snarere bør ses som et tilbud på lige fod med andre, hvis styrke skal måles alene i kraft af deres evne til at bringe en reel, ikke blot formel afslutning på konflikten.

Vibeke Vindeløv

Københavns Universitet

Summaries in English

Criminal Law Theory and the Legislator. [Straffrättsteorin och lagstiftaren]. By *Kimmo Nuoto*, Helsinki University. Pp. 1–3.

The article deals with questions having to do with the relation between theoretical legal research and the practical reform work performed by the lawmaker in the field of criminal law. When the legislative reform work touches upon questions bearing a close relation to theoretical matters, especially the general requisites of penal liability, the lawmaker has to take a stand on theoretical questions. Theoretical and principled knowledge of criminal law then becomes crucial also from the point of view of law reform work. Rational reform work requires that the state of law before the reform is known. In this article a certain tension is being analysed based on the Finnish experiences: The effort of drafting detailed and exact provisions on theoretical matters is not supported enough by evaluative analysis provided by theoretical studies concerning grounds of penal liability. The close participation by criminal law professors in the law drafting does not by itself automatically guarantee that the right kind of knowledge is available for law reforms. Legal research should clearly seek to influence the development of law in more intermediate ways. Some problems having to do with efforts to draft provisions on general legal principles are pointed out.

Empiricism and Ideology in Criminology. [Empiri og ideologi i kriminologi: Den objektive og subjektive siden av kriminaliteten i Island]. By *Helgi Gunnlaugsson*, Islands Universitet, Reykjavik. Pp. 14–26.

This research examines the relationship between results obtained from different methodologies. Using crime survey data, press reports on crime and crimes known to the police a broad picture of the crime situation in Iceland emerges. It appears that the Icelandic public is more concerned about crime than earlier and that crime reporting is more frequent in the media despite the fact that police data does not show significant changes in recent years. Given this observation, the concept "Moral Panics" is evaluated, raising the question whether a crime crisis has developed in Iceland, as reflected in inflamed public